

L'ESPERANÇA DE LA LLUM

Als qui només conegueu la trajectòria professional de l'Alfons López com a dibuixant de tebeos i humorista gràfic potser us sorprendrà la seva faceta de retratista de la seva ciutat natal. L'Alfons fa molts anys que no viu a Lleida, però sempre hi ha mantingut forts lligams, per raons familiars i també sentimentals. Sempre hi torna. La visita i, ara, la revisita. Aquest volum n'és una bona mostra.

Més enllà del paisanatge que hi apareix –tot i que també hi surt algun militar, paisanatge al cap i a la fi– i que conforma unes *narracions mínimes*, aquest és un llibre sobre uns paisatges urbans molt localistes, no pas provincians. El lloc escollit és una ciutat anomenada Lleida. Podria ser qualsevol altra de la bella vella, cada vegada més vella, Europa. Però és Lleida, la seva infància i adolescència. També el nostre present.

López fa, en bona mesura, un exercici de nostàlgia diguem-ne ben entesa, perquè en moltes de les il·lustracions que tot seguit podreu veure (o millor, que podreu mirar, feu-me el favor) hi ha una projecció cap endavant. Allò que alguns autors en diuen nostàlgia del futur. Aquell punt d'esperança, malgrat tot.

El mateix autor apareix en alguns dels dibuixos de manera subtil. No són autoretrats, ell n'és un més, un que passava per allí. Tret d'un parell d'obres en què hi surt de manera evident, en les altres forma part del paisanatge de què he parlat abans. El veiem guaitant embadalit les oques del desaparegut estany dels Camps Elisis. O de la mà de son pare passejant per la plaça de la Paeria. Etc.

En aquesta gairebé vuitantena d'il·lustracions fetes amb aquarel·la líquida (tècnicament, anilina) i la clàssica i cada vegada menys usada tinta xinesa, contemplem unes obres que poca cosa tenen a veure amb l'ocupació habitual de l'artista. D'una banda, no hi ha el constrenyiment, sempre obligat en les historietes degut a la repetició dels personatges, als diàlegs, allò que conforma la seqüencialitat de la narrativa gràfica. D'una altra, és la recerca d'una pròpia llibertat plàstica. Datats entre començaments de segle i el 2016, els dibuixos mostren la seva evolució com a artista. A mesura que passen els anys López aplica saviesa al seu domini de l'ofici. Els dibuixos són més indefinits, els edificis a vegades s'esvaeixen, alguns colors sovint semblen impossibles, els personatges estan dibuixats cada vegada amb més economia. I, ves tu, ho reconeixem tot. Menys és més.

El que més m'impresiona, però, és la força de la llum. Per poc que coneguem la ciutat, esbrinem amb facilitat si les escenes transcorren al matí, al migdia, a mitja tarda, al capltard o, evidentment, de nit. Fins i tot en quina època de l'any. Aquest és el contínuum de l'Alfons en aquest llibre. La llum de primera hora del matí espetegant a la plaça de Sant Francesc. El contrast entre l'interior i l'exterior als Porxos de Baix i de Dalt. El cel després d'una tempesta baixant pel carrer Cavallers. La boirina alta a la plaça de l'Ereta. El capvespre a la plaça de Berenguer IV. El cel rogenc damunt del carrer Saracibar. El cel verd del tríptic del caminet del Turó que va cap al parc de Santa Cecília també funciona. La llum d'última hora del dia a les parets sud de la catedral i de l'IEI. L'estrany joc de llums i ombres de la plaça de la Sal vista des del capdamunt del carrer Santa Marta.

Tot això és la força d'aquest llibre. Potser no hi ha tanta nostàlgia. Potser, tant de bo, només és l'esperança de l'antiga llum, dels dies clars de la infantesa, de quan teníem tota la vida per endavant. Com la que tenim ara. La que ens queda per viure. Xaleu d'aquesta llum.

Xavier Reverté

PER QUÈ NARRACIONS MÍNIMES?

El meu ofici consisteix, fonamentalment, a contar històries. De vegades èpiques, de vegades costumistes, generalment d'humor, curtes o llargues, però quasi sempre al voltant d'un fil conductor i al servei d'una narració on plàstica i literatura es confonen en un destí comú feliçment mestís. El cas que ens ocupa és una mica diferent, perquè aquí la línia i el color manen per sobre de tot, insinuant una narració mínima, generalment una sola imatge, de vegades una breu seqüència, que correspon a un paisatge urbà, però que no es pot dissociar dels seus habitants i els seus petits actes quotidians. Podríem dir que sempre hi ha algú fent alguna cosa, encara que no es noti.

En aquest llibre hi ha diverses Lleides. En bona part és la ciutat de la infància. Els grisos i encara difícils, però per a un nen, feliços anys cinquanta. Quan l'olor de les estufes de pinyola o de closca d'ametlla donaven a la casa una tebior tendra i dolça. I quan els solars buits (qui ho diria avui...) eren espais d'aventura i joc per a aquells nens que ni somiaven amb la televisió ni s'haguessin imaginat quina cosa seria un videojoc quan, cada dimecres, anaven al quiosc a comprar-se o canviar l'últim tebeo. Un temps afortunadament més lent, de llargues tertúlies en què la gent anava de visita a les cases d'amics i parents sense avisar i sense que això incomodés ningú perquè el telèfon era un instrument escàs i luxós gràcies a la morositat de Telefònica, l'única. Això a l'hivern, perquè la primavera feia sentir la seva presència sense mirar el calendari, només obrint la finestra o sortint al carrer, tan petita era la ciutat que els camps i l'horta entraven sense demanar permís. I aquells estius, que eren de tots, quan la gent baixava la cadira al carrer Tallada, al carrer Sant Martí, a la plaça de l'Ereta, al carrer Magdalena... i feia petar la xerrada fins ben entrada la nit, perquè els estius a Lleida sempre han estat de cal Déu... i aquelles rosquilles que feia la padrina Vicenta, i...? De vegades em pregunto què seria de la memòria sense el sentit de l'olfacte.

En menor mesura hi ha la ciutat més intuïda que viscuda, transmesa a través de les històries dels pares, dels oncles o els padrins... la dels éssers estimats i, per tant també la meva. Té records dels anys trenta o de la immediata postguerra, encara més rural, de carros i ramats de corders per carrers on avui no els imaginàriem –jo encara els he vist– de pescadors i de dones que rentaven la roba i l'estenien a les pedres del riu. Algú es demanarà com es pot representar el que ja no existeix físicament, i aquí cal ser sincer i recordar l'existència de preuats documents fotogràfics que venen a col·laborar amb el record i amb l'eina de la imaginació, indispensable per conrear qualsevol narració per mínima que sigui.

I per fi hi ha escenaris de la Lleida més contemporània, la de principis del nou mil·lenni. Però haig de reconèixer que, en part, continuo intentant recuperar aquells espais de la memòria que en la ciutat actual encara resten més o menys intactes (cosa que no és fàcil...) i que em retornen encara la meva pròpia imatge. Només en part, perquè també m'interessa trobar espais nous, nous racons, noves perspectives, l'enèsima remodelació de la plaça de Sant Joan, els ponts que abans no hi eren... i també el paisatge dels nous veïns, vinguts d'arreu del món a la recerca d'una pàtria que els aculli a canvi de la seva suor i els seus nous colors. Aquesta també és la meva ciutat.

Alfons López

www.alfonsolopez.cat

EL RIU

Lleida és una ciutat amb riu. Tanmateix, a les portes de la ciutat unes comportes, que es van començar a construir el 1910, desvien bona part del cabal del Segre cap al canal que alimenta la central hidroelèctrica de Seròs, de manera que quan el riu passa per la ciutat és més aviat esquifit i trist.

El Segre, tradicionalment, sempre havia transcorregut vora una ciutat que li donava l'esquena, de manera que *l'altre costat de riu*, un espai més aviat despoblat, era simplement un concepte. Només els Camps Elisis (1864) eren un lloc atractiu i de gran vitalitat.

Dels meus llunyans records surt la presència
d'aquells jardins bressats pel vent del riu,
brodats per l'amorosa transparència
de l'ombra fatigosa de l'estiu.

Joan Baptista Xuriguera, 1959-1975.

El 2007, els Camps es van eixamplar fins a fer-los coincidir amb el veí Parc del Segre, sorgit després que les greus inundacions de 1982 aconsellessin projectar una canalització global. I així, la llera del riu s'ha convertit en una zona àmpliament utilitzada per a passejar i practicar esports.

Si bé Lleida és una ciutat amb riu, històricament no era una ciutat amb ponts. Fins el 1973, que es va inaugurar l'ara anomenat pont dels Instituts, especialment destinat a la Nacional II, la ciutat (descomptant el del tren) només tenia un pont, l'ara dit pont Vell. Actualment en té sis (comptant el del tren) i tres passarel·les destinades exclusivament als vianants.

Tècnica mixta, 2005

Aquest pont de ferro, obra de l'enginyer Josep Boreas Romero, es va construir per substituir el de pedra que s'havia endut la riuada de 1907. Al seu torn, va ser volat durant la retirada de l'exèrcit republicà la tarda del 3 d'abril de 1938.

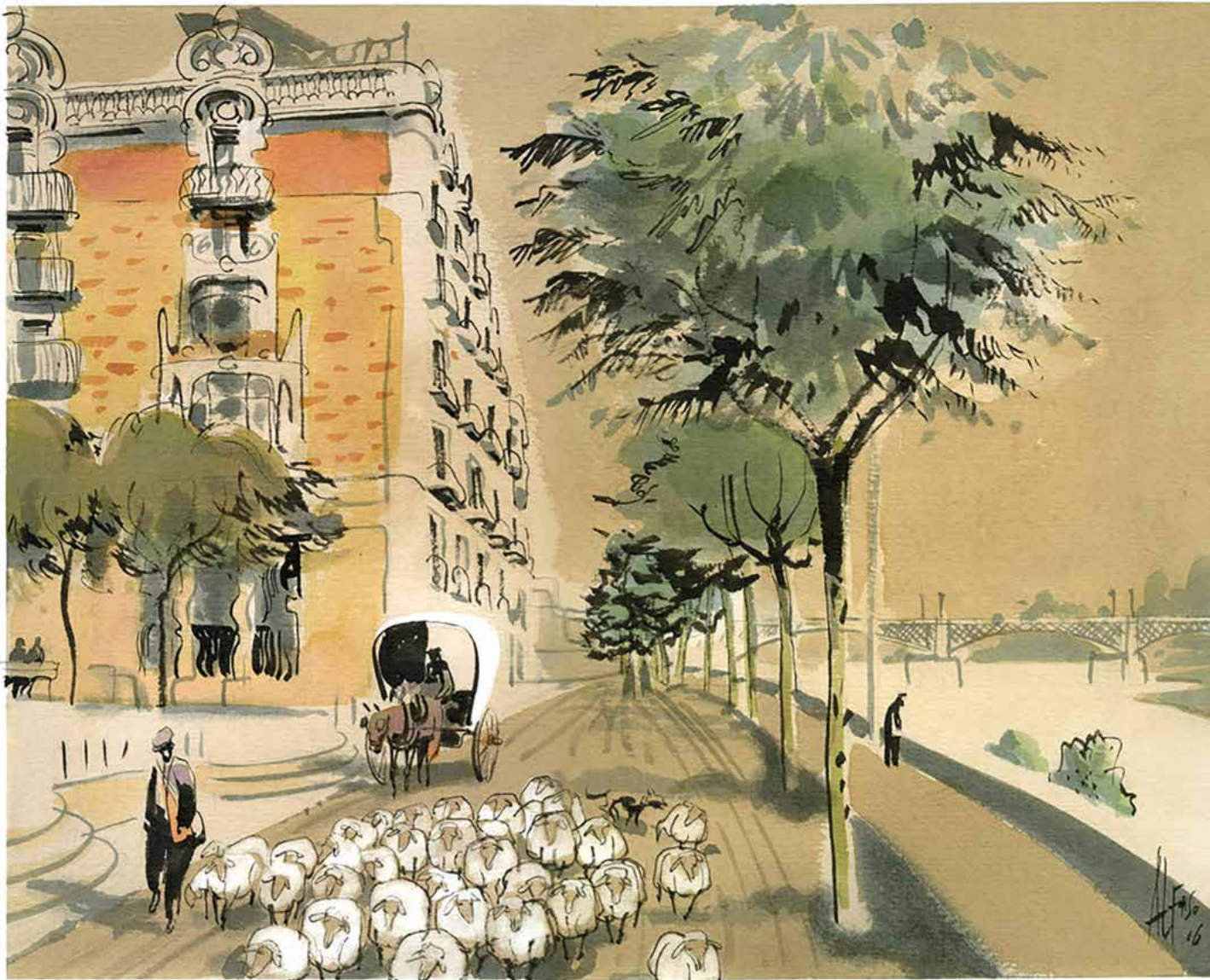
LA BANQUETA

Passat el pont Vell, a mà esquerra, s'obre una àmplia avinguda que segueix, aigües avall, el curs del Segre. L'avinguda es remunta al segle XVIII, quan per tal de protegir la ciutat de les periòdiques i calamitoses riuades, el governador d'aleshores va projectar un primer mur de contenció. «Aquesta via murada damunt el Segre», diu Joan Santamaria (1927), «és la Banqueta, l'artèria vital de la ciutat». I també va ser un dels passejos més concorreguts, sobretot quan feia bon temps. La Banqueta és encara ara una denominació ben viva tot i que el nom oficial és Blondel, en honor del governador que va manar construir-la.

Amb els anys, la Banqueta ha experimentat canvis substancials: el mur de contenció es va fer més sòlid i eficaç, alhora que l'avinguda s'eixamplava tant per al trànsit rodat com per als passejants, un costum que ara, paradoxalment, ha anat de baixa.

Per aquesta via, justament quan era més estreta, hi va passar, fins el 1973, la Nacional II, de manera que sovint es convertia en un coll d'ampolla de grans proporcions, sobretot quan el nombre de vehicles va començar a créixer, a la dècada dels cinquanta.

D'altra banda, entre l'abril de 1938 i el gener de 1939, la Banqueta va ser primera línia de front. Encara ara, en alguns llocs, com en el mateix Arc del Pont o en el reixat de l'antic Banc d'Espanya, es poden veure les marques dels trets republicans disparats des de l'altra banda del riu.

Tècnica mixta, 2006

La Banqueta potser també era una de les vies de la vella –i protegida– transhumància.
A l'esquerra, la casa Melcior (1910), obra de l'arquitecte Morera.
És una de les poques mostres modernistes que resten dempeus.

© de les pintures: Alfons López, 2024
© dels textos: Jaume Barrull Pelegrí, 2024
© del pròleg: Xavier Reverté, 2024
© de la introducció: Alfons López, 2024
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2024
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat

Primera edició: febrer de 2024
ISBN: 978-84-1303-522-2
DL L 8-2024

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

— imprès a lleida —

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.